
РОЗДІЛ 2

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ І МЕТОДИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ПОСТКРИЗОВОГО ВІДНОВЛЕННЯ

2.1. Управління розвитком національної інноваційної системи як інструмент розвитку територій в умовах посткризового відновлення

Відкриті інновації (open innovation) – це парадигма ведення бізнесу, яка панує в економіці знань та передбачає більш гнучку політику щодо НДДКР та інтелектуальної власності. Відкрита інновація – використання цілеспрямованих вхідних і вихідних потоків знань для досягнення прискорення інноваційних процесів. З причини збільшення швидкості інноваційних зміни у відкритій макроекономічній системі, господарюючі суб'єкти не можуть покладатися тільки на власні розробки, знання та ідеї. У економічних агентів формується потреба забезпечити доступ до об'єктів інтелектуальної власності, що знаходяться у зовнішньому середовищі, використовуючи принципи стратегічної співпраці, що, в кінцевому підсумку, підвищить конкурентоспроможність компанії і ефективність її бізнес-моделі.

Згідно з визначенням Г. Чесборо, парадигма відкритих інновацій диктує необхідність і здатність використовувати для економічного суб'єкта одночасно зовнішні та внутрішні джерела знань, розробки та ідеї [1].

Модель відкритих інновацій інтегрує внутрішні та зовнішні ідеї в єдину інформаційну систему. Робота компанії на принципах моделі відкритих інновацій має на увазі, що суб'єкти господарювання використовують як власні ідеї, так і зовнішні, що для них є актуальними, а, відповідно, ідеї, технології, продукти, результати маркетингових досліджень, які на даному етапі її розвитку менш значущі, може передавати на принципах аутсорсингу іншим учасникам інноваційного процесу. Таким чином, формується бізнес-модель компанії з безперервними двосторонніми потоками вхідних і вихідних знань, ідей, технології, інформації та інновацій в зовнішнє середовище і з неї. Теорія відкритих інновацій базуються на наступних основних принципах:

-
- використання поряд з внутрішніми ідеями та розробками зовнішніх знань;
  - диверсифікація каналів виходу на ринок нового продукту через власні мережі, а також за допомогою системи збуту зовнішніх партнерів;
  - проектування моделі організації, що навчається;
  - формування системи краудсорсингу;
  - розгляд інновацій як чинника досягнення конкурентних переваг національних, регіональних економічних систем, а також окремих суб'єктів господарювання;
  - забезпечення інноваційного розвитку на базі мережевої співпраці та взаємодії;
  - досягнення високої інноваційної активності економічних систем;
  - переважання інтегрованих систем технологічного розвитку.

У моделі відкритих інновацій економічні системи та господарюючі суб'єкти мають можливість взаємодіяти із зовнішнім оточенням, в якому існує безліч потенційно цінних ідей. Ресурси зовнішнього середовища використовуються як джерело для пошуку ідей і технологій на відкритому ринку. У той же час власні розробки є об'єктом бізнесу на зовнішніх ринках.

Стійкі інноваційні взаємодії виникають в період спрямованого розвитку будь-якої економічної системи, яка характеризується перехідним (нерівноважним) станом, який базується на розвитку та забезпеченні інноваційної діяльності, що надає даній системі стійкість на основі збереження цілісності та стабільності вектору розвитку.

Стійкість інноваційних взаємодій проявляється в досягненні такого рівноважного стану економічної системи, при якому вона прагне до інноваційного розвитку на основі збалансованої структури суб'єктів інноваційної взаємодії та ресурсів економічної системи.

При цьому сама економічна система також характеризується властивістю стійкості – можливістю забезпечувати не тільки результати, що відхиляються від очікуваних на допустимо малу величину, а й здатність до відновлення незважаючи на діючі несприятливі фактори.

Стійкість інноваційних взаємодій прямо залежить від дифузії нововведень – здібності з певною швидкістю та широтою розповсюджуватися в економічній системі, причому не лише в даній

галузі. Основним завданням забезпечення сталої взаємодії в моделі відкритих інновацій стає створення та підтримка каналів проникнення інновацій в реальну економіку.

Модель відкритих інновацій може бути застосована на мікро-, мезо- та макроекономічних системах. На мікрорівні основними суб'єктами взаємодії є організації, наукові установи, банки, страхові організації та окремі індивіди. При цьому основними інструментами взаємодії виступають контракти, патенти, ліцензії, придбання компаній, що володіють необхідною інтелектуальною власністю. Метою такої взаємодії є підвищення конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта, створення нових продуктів і технологій.

На мезорівні в моделі відкритих інновацій можуть бути представлені різні сектори економіки (промисловість, будівництво, страхування, фінанси, освіта), регіони, а також міжгалузеві та міжрегіональні кластери. Основними інструментами взаємодії є договори про співпрацю, регіональні асоціації, інструменти державного регулювання, взаємні угоди, тощо. Результатом взаємодії на мезорівні виступає формування нових секторів промисловості та інших сфер економіки, нових міжгалузевих технологій, створення міжгалузевої ланцюжка доданої вартості.

На макрорівні суб'єктами взаємодії є національні інноваційні та економічні системи, транскордонні кластери, глобальні інноваційні системи, міжнародні мережі та коридори. Основними інструментами взаємодії виступають міжнародні угоди, міжнародні державні контракти та ліцензії, придбання компаній, що володіють необхідною інтелектуальною власністю. Моделі відкритих інновацій на макрорівні сприяють формуванню ефективної національної інноваційної системи, нового технологічного укладу. Компанії залучаються до спільних досліджень і розробок із зовнішніми партнерами, а аутсорсинг досліджень стає загальноосвітовою практикою ведення бізнесу. Сучасні інноваційні процеси стають більш розподіленими, безперервними в часі, носять мультидисциплінарний, транскордонний та межінституційний характер.

У моделі відкритих інновацій поряд з аутсорсингом все більшого поширення набуває краудсорсинг – передача певних функцій і бізнес-процесів групі осіб, які на добровільних засадах і на умовах зацікавленості виконують певні функції, здійснюючи координацію через системи віддаленого доступу з використанням інформаційно-

---

комунікаційних технологій. Ерік фон Хиппель називає краудсорсінг «інновацією з розрахунком на користувача» [2], при якій компанії-виробники покладаються на користувачів не тільки в питанні формулювання потреб, а й у визначенні виробів і вдосконалень, які б задовольнили ці потреби. Цей напрямок створено в розрахунку на передбачуване бажання споживачів безкоштовно або за невелику ціну поділитися своїми ідеями виключно з інтересу побачити ці ідеї втіленими у продукті. Серед переваг краудсорсингу можна виділити: залучення талантів без прив'язки до кордонів конкретних територій, зосередження на конкретному продукті, широка професійна кваліфікаційна група учасників, диверсифікація діяльності, зацікавленість в результаті, розширення інформаційних кордонів.

Проблема переходу до відкритих інновацій супроводжується зміною психології бізнесу. При новій моделі компанії орієнтована на те, щоб ділити ризики з зовнішнім середовищем, частково перекладаючи невизначеність майбутнього на партнерів і споживачів. З розвитком парадигми відкритих інновацій менеджмент інновацій все сильніше орієнтований на використання знань і компетенцій, що дозволяють досягти позитивного синергетичного ефекту від взаємодії всіх учасників ланцюга створення вартості для кращого задоволення диверсифікованих зростаючих потреб суспільства.

Основна мета створення відкритої національної інноваційної системи полягає в досягненні збалансованого розвитку економічної сфери і, як наслідок, підвищення рівня життя громадян. НІС покликані розкрити та використати інноваційний потенціал, ефективність інноваційних процесів для підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості національної макроекономіки. В умовах, коли інноваційна складова є ключовим індикаторів економічного зростання та модернізації секторів економіки держав. Ефективна НІС дозволяє сформувані стійкі конкурентні переваги країни.

Загальним у розумінні відкритої НІС для багатьох авторів є розгляд національної інноваційної системи як результуючого фактору цілеспрямованої взаємодії сфер науки, виробництва, комерціалізації нових знань, продуктів і технологій, обмежених національними кордонами держави. Інтеграційні процеси в даних структурах забезпечуються комплексом правових, ідеологічних, соціальних, економічних, фінансових інститутів і мають відмінні національні культиурні особливості.

На наш погляд, відкрити НІС доцільно представити, як сегмент економічної системи, яка генерує потік інновацій, за допомогою внутрішньої та зовнішньої взаємодії в інноваційному процесі суб'єктів господарювання та інститутів з метою створення та комерціалізації інноваційних благ, які затребувані суспільством. Ефективність функціонування національної інноваційної системи характеризується двома ключовими показниками: інноваційним потенціалом і трансфером інновацій.

Розвиток НІС є важливим теоретичним та практичним завданням, в основі якого лежить відкритий інноваційний процес, що представляє собою формування ідеї, підготовку та реалізацію інноваційних трансформацій, які об'єднані взаємопов'язаними фазами. Дж. Вест і С. Галлагер розглядають три ключові цілі інновацій у відкритій макроекономічній системі: вмотивованість учасників інноваційного процесу та їх інтеграція, ефективне застосування інновацій [3]. Поряд з цим автори виділили чотири стратегії відкритих інновацій:

- управління процесом НДДКР за допомогою створення єдиного фонду досліджень і розробок;
- спеціалізація компаній-учасників інноваційного процесу на виконанні певних функцій;
- відкритий доступ до розробок широкого застосування, які можуть бути застосовані при створенні інноваційного продукту;
- зведення до мінімуму бюрократичних процедур, особливо в великих компаніях для прискорення інноваційних процесів.

За аналогією з проектною діяльністю можна виділити 3 фази інноваційного процесу:

1 фаза – передінвестиційна, яка включає зародження ідеї, проведення фундаментальних досліджень та експериментальних розробок;

2 фаза – інвестиційна, що об'єднує створення нового продукту або послуги, введення у виробництво та первинне освоєння ринку;

3 фаза – експлуатаційна, що включає виробництво кінцевого продукту та дифузії інновацій.

На кожній стадії інноваційного процесу можливо використання як власних ресурсів інноватора, так і зовнішніх джерел. Важливе значення має інституційне та інфраструктурне забезпечення інноваційної діяльності. Під інституційним забезпеченням будемо мати на увазі сукупність соціально-економічних, політичних,

фінансових та адміністративних інститутів з системою формальних и неформальних правил норм, цінностей та моделей поведінки, які сприяють реалізації інноваційного потенціалу системи з метою виробництва інноваційних благ, що відповідають вимогам ринку. До інноваційного забезпечення відносять комплекс об'єктів та секторів економіки, систему відношень між ними, що створює умови для інноваційної діяльності та збільшує потенційні можливості для створення інноваційних благ (рис. 2.1.)

Рис. 2.1 – Фази інноваційного процесу

Інституційний підхід до формування національної інноваційної системи України дозволив виділити наступні характеристики:

– інноваційний потенціал системи визначає міру її готовності виконати завдання для досягнення інноваційної мети;

– формування НІС починається на першій стадії відтворення людського та інтелектуального капіталу – в родині, оскільки саме люди з їх здібностями, мисленням і знаннями є основними суб'єктами інноваційної діяльності;

– інноваційний потенціал НІС неможливо сформувати примусово, для його активізації необхідно використовувати мотиваційні, комунікаційні механізми, спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності всіх економічних агентів;

– інноваційний потенціал НІС – децентралізована категорія, що визначає специфіку форм, методів і принципів державної інноваційної політики;

– інноваційний потенціал фірми, домашніх господарств та регіональної інноваційної системи, як структурних елементів НІС;

– стан інноваційного середовища характеризується рівнем розвитку груп інститутів НІС, що охоплюють всі сфери життя суспільства: соціальну, економічну та політико-ідеологічну.

Формування національної інноваційної системи в моделі відкритих інновацій базується на наступних принципах:

– визнання інновацій як ключової конкурентної переваги;

– сприятливість до інновацій суспільства, науки, держави та бізнесу;

– використання моделі відкритої інноваційної взаємодії;

– розвиток інновацій на базі інноваційних цільових програм;

– створення інституційних та інфраструктурних умов для забезпечення переходів інноваційних процесів з однієї стадії на іншу;

– забезпечення узгодження розвитку інноваційної системи з іншими системами соціально-економічних систем;

– забезпечення трансформації інтелектуальних ресурсів у інтелектуальний капітал, як чинник генерації знання та забезпечення інноваційного розвитку;

– досягнення синергізму, який пов'язано з тим, що керуючий вплив генерується в середині системи та відповідає внутрішнім тенденціям саморозвитку системи.

В рамках сучасного розуміння основних принципів розвитку НІС слід зазначити, що просторовий розвиток стає більш диверсифікованим, віддаляючись від сировинних центрів та інвестиційно-фінансових зон. Це стало передумовою того, що опрацьовується можливість створення інноваційних кластерів, що спираються на концентрацію інтелектуального та технологічного

потенціалу. Це зумовлює необхідність подолання інфраструктурних та інституційних обмежень, створюючи рівні можливості для всіх інноваційних суб'єктів і сприяючи розвитку інтелектуального потенціалу.

Управління розвитком НІС передбачає оптимізацію всіх аспектів інноваційного процесу та потребує синхронізації інноваційних та інвестиційних стратегій. Важливим завданням залишається узгодження коротко- та довгострокових цілей ключових партнерів за допомогою мережевої взаємодії [4]. Крім того, потребують рішення питання інвестиційних вкладень в нові джерела знань. Зростаючий обсяг ринку знань створює можливості для появи нових компетенцій (рис. 2.2).

Рис. 2.2 – Новий ландшафт інтелектуальної власності [5]

Глобальне поширення знань, технологій, інформації, інтелектуальних ресурсів, зростання важливості відкритих взаємодій та якісно нових ефектів призводить до змін характеру конкуренції та форм ведення бізнесу. На зміну жорсткому поділу ринкових кордонів, утворенню бар'єрів входу та відособленості від конкурентів, приходить ситуація, коли переможцем у конкурентній боротьбі стає інноватор, який отримує максимальний ефект від використання ресурсів та реалізації інноваційного потенціалу як внутрішнього, та зовнішнього середовища.

Науково-технічний прогрес та посилення глобалізації економіки потребує неперервних інновацій, що виходять за рамки однієї компанії. Це відбувається завдяки використанню значної частини активів за межами компанії. Інтеграція внутрішніх та зовнішніх інновацій зміщує акцент на максимально швидку розробку та

впровадження нововведень з метою отримання конкурентних переваг високого порядку, які, в свою чергу, залежать не стільки від накопичених знань, скільки від здатності та спроможності їх створювати, оновлювати та трансформувати в інноваційне благо.

Засновник концепції управління знаннями (концепції динамічних властивостей) Дж. Тіс, вважає, що компанія – це сховище знань, які включено до бізнес-процесів, поєднуючи технологічні компетенції та банки знань споживчих уподобань цільових сегментів та можливостей постачальників [6]. Ці управлінські та технологічні можливості формують одночасно відмінні навички та здібності окремих індивідів та стратегічні компетенції компанії.

Визнання знань специфічним стратегічним активом зміщує фокус з питань скорочення витрат до проблеми підвищення споживацької цінності інноваційного блага. Актуальним є дослідження ефективних методів управління інноваційними процесами відкритого типу, потенціалу організації як комбінації внутрішніх та зовнішніх потоків знань та інформації з метою отримання конкурентних переваг. В процесі управління розвитком НІС доцільно використовувати віртуальні та мережеві способи організації, горизонтальні корпорації, едохкратичні структури та стратегічні альянси, а також дослідницькі команди, інтелектуальні організації, гуртки якості, які дозволяють примножувати інформацію та знання, удосконалювати процес їх обміну з метою створення ланцюгів знань та інформації, генерації інновацій. Основне завдання при цьому полягає у формуванні низки процесів – від наукового відкриття до комерціалізації інновацій та інноваційного розвитку. В основі управління лежить принципово новий підхід – основу ключових компетенцій утворюють інновації, які пропонують якісно нові цінності.

В аналізі даної проблематики можна виділити два об'єкти управління – доведення ціннісних пропозицій до кінцевого цільового споживача та привласнення цінностей. В сучасних умовах особливу увагу потрібно приділяти управлінським, маркетинговим, логістичним аспектам, аналізу існуючих ринків, їх сегментації та прогнозуванню, а також адаптації існуючих бізнес-моделей к умовам глобалізаційного ринку.

Універсальна пропозиція для потенційного цільового споживача заважає появи конкурентів на даному етапі інноваційної діяльності, дозволяє інноватору займати певну ринкову нішу, а універсальність пропозиції цінностей для споживача дозволяє розглядати їх як

захисний бар'єр для входу в галузь. Друга задача полягає в проектуванні ланцюга цінностей, який враховує механізми та способи контролю за окремими ланками та елементами, а відповідно, й загальним результатом. Це обумовлює включення всього ланцюга необхідних знань, компетенцій та ресурсів, наявність спеціальних активів для створення інноваційних цінностей.

На етапі присвоєння цінностей центральне значення має рішення проблеми захисту інтелектуальної власності від несанкціонованого використання, а також максимізація доходів від використання ключових компетенцій. Одним із механізмів рішення даної проблеми є використання аутсорсингу.

Для розвитку національної інноваційної системи будемо виходити з принципу відкритої мережевої взаємодії в сфері інноваційної діяльності. Система відкритих інновацій представляє собою єдність взаємодії керуючої та керованої підсистем з позиції синергетичного та кібернетичного підходів (рис.2.3).

На рис. 2.3 потік *XI* відображає керуючий вплив по відношенню до керованої системи. Він концентрує співвідношення моделі менеджменту способів координації, методів управління, систему прийняття управлінських рішень, стрижневі компетенції та цінності, реалізацію функцій управління. При цьому у відкритій моделі інновацій менеджмент фіксує низьку власну дистанцію, низьке прагнення запобігати невизначеності, високий динамізм, дозволяє робити наголос на проектуванні та корегуванні адаптаційних механізмів. разом з тим, менеджмент потребує від осіб, що приймають рішення високої інтеграції з іншими учасниками процесу управління НІС. При виборі способів координації перевага надається механізмам етичної (такої що базується на дотриманні правил, норм поведінки, наявних цінностей) та ринкової координації. Серед методів управління перевага надається економічним методам та методам самоуправління.

Потік *X3* включає інформацію про результати інноваційної діяльності та внутрішній стан керованої підсистеми – конкурентоспроможність компанії (мережі), рівень інноваційної активності, вартість бізнесу, характеристика бізнес-моделі, стан виробничо-технологічних процесів, інформаційного, людського та інтелектуального капіталу, ступінь реалізації пріоритетів інноваційного розвитку та мережевої взаємодії, наявність специфічних активів та інтелектуальної власності.

Рис. 2.3 – Система управління НІС з позиції синергетичного та кібернетичного підходів

Потік X_4 включає вказівки, вплив вище стоячих за ієрархічним рівнем управління або домінуючих установ (розпорядження, вимоги, потреби, тощо). У потоці X_4 враховуються вимоги міжнародних, регіональних та місцевих законів, програм та політик інноваційного розвитку, впливи на керуючу підсистему з боку сукупності інститутів, які регулюють інноваційну діяльність.

Як показали результати дослідження в області еволюції систем, статистична множина для національно інноваційної системи буде розташовуватися біля рівної логістичної гіперболічної або S-образної кривої – з часом кожна система приходиться до найвищої точки свого розвитку, до граничного значення. При дослідженні ефективності окремо взятої системи, мережі або організації деякі параметри будуть визначати «головну послідовність», в деякі – відставати від неї. За

допомогою відповідних інструментів, таких як морфологічна таблиця, можна виявити розбалансування інноваційної системи та виявити траєкторію інноваційної діяльності для досягнення оптимальності при даному виді економічної нерівноваги. Крім нерівноваги в середині системи, виділяють і зовнішню нерівновагу, яка відображає яким чином система відхиляється від свого ідеального стану (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика інноваційного процесу за класифікаційними групами

Характеристика групи	Класифікація груп інноваційного процесу				
	Зародження	Зростання	Згасання зростання	Насичення	Спад
Етап життєвого циклу новачів	Зародження	Зростання	Згасання зростання	Насичення	Спад
Специфіка кривої життєвого циклу новачів	Класична крива	Крива з циклами, що повторюються	Крива з елементами гребеневої хвилі	Крива з піками	
Фаза життєвого циклу інноваційного товару	Зародження	Зростання	Згасання зростання	Насичення	Спад
Стабільність інноваційної технології	Незмінна технологія	Плодотворна технологія		Технологія що змінюється	
Фаза життєвого циклу інноваційної технології	Зародження	Зростання	Згасання зростання	Насичення	Спад
Фаза життєвого циклу компаній-інноватору	Поява	Укріплення	Стабільність	Трансформація	Спад
Тривалість інноваційного процесу	Тактичні (до 1 року)	Коротко-строкові (1-2 роки)	Середньо-строкові (3-5 років)	Довгострокові (більше 5 років)	

Зазначені класифікаційні групи дозволяють визначити «ефект інновацій», з'ясувати наскільки інноваційна система, мережа чи організація ефективні у порівнянні з іншими:

– якщо значення відносної величини параметру, що досліджується, до періоду життя екосистеми прямує до нуля, то така система знаходиться на стандартній логістичній кривій, яка

характерна для більшості систем, мереж або організацій, їх ефективності порівнянні один з одним;

- якщо значення відносної величини параметру, що досліджується, до періоду життя екосистеми менше нуля, то система неефективна;

- якщо значення відносної величини параметру, що досліджується, до періоду життя екосистеми більше нуля, то можливі дві ситуації: перша – екосистема застосовує у виробничому процесі застарілі технології та є екстенсивною та нерентабельною; друга – екосистема за рівнем інноваційного розвитку на ступень вище аналогічних систем та вважається інтенсивною та рентабельною.

Що стосується форм та способів організації виробничого процесу, то слід враховувати такі складові принципу додатковості, як:

- додатковість на мікрорівні – вертикальна спеціалізація виробництва – стимулює появу великих вертикально інтегрованих корпорацій, використовує множинний підхід, тобто має можливість розробляти декілька альтернативних проектів шляхом організації невеликих гнучких груп розвитку внутрішньофірмової конкуренції проектів, взаємодії зі сторонніми фірмами макросередовища, реалізуючи проекти під керівництвом одного з керівників компанії із залученням венчурних груп;

- додатковість мікро- та мезорівня – горизонтальна спеціалізація виробництва, поєднання операцій за принципом додатковості для досягнення синергетичного ефекту – формує малі та середні фірми, мережеві та оболонкові компанії, які активно взаємодіють як одна з одною, так і з крупними компаніями, зберігаючи при цьому свою цілісність, а проекти закріплюються за іншою інституційною структурою;

- додатковість на мезорівні (окремих секторів економіки) – внутрішньосекторальне виділення організацій для здійснення наукових досліджень та проведення розробок, що призводить до появи спеціальних науково-дослідних центрів, лабораторій та венчурних компаній;

- додатковість мікро- та мезорівня – інституціональним чином оформлені види діяльності економічних агентів – формування національних науково-освітніх та інноваційних систем та державних агенцій.

Принцип додатковості безпосередньо стикається з важливою проблемою функціонування систем у висококонкурентному середовищі, що характеризується значним ступенем складності та невизначеності. Дане питання розглядається в роботі Дж. Томпсона, який запропонував «двоструктурну (додаткову) модель системи» [7], що має стабільний центр, у нашому випадку, інноваційної діяльності, оточений гнучкою оболонкою, яка виходить за межі системи та поглинає невизначеність діяльності. Він співставляє діяльність, яка відповідає центру, з раціональною діяльністю, яка спрямована на отримання ефекту. Функція другої складової – пристосування до зовнішнім мінливим умовам.

Таким чином, в моделі управління розвитком національної інноваційної системи на принципах відкритих інновацій основна задача полягає у виявленні та формалізації взаємозв'язків між керуючою ланкою та об'єктом управління. При цьому необхідно враховувати ініціативну складову інноваційної діяльності, орієнтуючись на інноваційний шлях розвитку, заохочувати інноваційну активність учасників інноваційного процесу. Саме підприємства, як центри створення новацій, можуть впроваджувати їх у власні виробничі та управлінські процеси, використовувати як комерційний продукт на зовнішньому ринку для фінансування нових інноваційних розробок та підвищення конкурентоспроможності шляхом інтеграції з зовнішніми партнерами.

Список використаної літератури:

1. Chesbrough H., Vanhaverbeke W., West J. *Open Innovation: Researching a New Paradigm*. Oxford: Oxford University Press, 2006. P. 1-16.
2. Хиппель Э., Озава С., Йонг Й. Потребительские инновации – новая парадигма развития / Реферат статьи *The Age of the Consumer-Innovator* / MIT Sloan Management Review. 2011. № 19.
3. West J., Gallagher S. *Challenges of open innovation: the paradox of firm investment in open-source software*. R&D Management. 2006. № 36 (3). P. 319-331.
4. Катуков Д.Д., Малыгина В.Е., Смородинская Н.В. *Институциональная среда глобализированной экономики: развитие сетевых взаимодействий*. М.: Институт экономики, 2012. 45 с.
5. Гине Ж., Майсснер Д. *Открытые инновации: эффекты для корпоративных стратегий, государственной политики и международного «перетока» исследований и разработок*. *Инновации и экономика*. 2012. Т. 6. № 1. С. 26-37
6. Тис Д. Дж. *Выявление динамических способностей: природа микрооснования (устойчивых) результатов компании*. *Российский журнал менеджмента*. 2009. Т. 7. № 4. С. 59-108.
7. Thompson J.D. *Organizations in action: Social science bases of administrative theory*. New York: McGraw-Hill, 1967.